

Ontwikkeling van een jonge Koekoek nabij Beerta in 1997

Rinus Dillerop & Martijn Bakker

De Koekoek (*Cuculus canorus*) wordt in allerlei soorten biotopen in de gehele provincie Groningen waargenomen. Op sommige plaatsen sporadisch, elders geregeld. In Groningen komt de Koekoek relatief het meest voor in moerassige streken met rietland en bosjes en verder in bosgebieden. Naar schatting broeden in de provincie 550 paren (van den Brink et al 1992). Naar aanleiding van een aangetroffen nest van een Kleine Karekiet (*Acrocephalus scirpaceus*) met daarin een koekoeksei, is de ontwikkeling van het ei tot het uitvliegen van de jonge Koekoek, voorzover mogelijk, in het broedseizoen van 1997 gevolgd. De ontwikkeling van deze vogel is gevolgd omdat het om een vogelsoort gaat die een verborgen levenswijze heeft.

Broedcyclus

De Koekoek is een broedparasiet van een aantal zangvogels. Waardvogels die regelmatig geparasiteerd worden zijn: Heggemus (*Prunella modularis*), Kleine Karekiet (*Acrocephalus scirpaceus*), Bosrietzanger (*Acrocephalus palustris*), Fitis (*Phylloscopus trochilus*) en Graspieper (*Anthus pratensis*). De vrouwtjes specialiseren zich gewoonlijk op één waardvogelsoort, mogelijk degene waardoor ze zelf grootgebracht zijn.

Vanaf eind mei vindt eileg plaats. Het aantal eieren dat gelegd wordt varieert van acht tot twaalf, één per nest. Het uitbroeden van het koekoeksei door de waardvogel duurt \pm 12 dagen. Het koekoeksjong begint gelijk nadat het is uitgekomen de eieren of jongen van de waardvogel uit het nest te gooien. De drang om de eieren of jongen uit het nest te gooien verdwijnt na drie tot vier dagen. De jonge Koekoek verlaat het nest na 19 tot 20 dagen en wordt daarna nog \pm drie weken gevoerd door de pleegouders.

Als uitgesproken insekteneter trekt de Koekoek in juli en augustus naar tropisch Afrika en keert in april en mei terug naar het broedgebied.

Nestplaats en werkwijze

Het nest van de Kleine Karekiet was op een niet al te verborgen plaats gebouwd en bevond zich op een hoogte van 70 centimeter in een smalle rietkraag. In totaal is het nest zes keer gecontroleerd. Het jong is drie keer gemeten (vleugellengte) en twee keer gewogen. Het gewicht werd met een 100-grams unster gemeten. De vleugel werd bij maximale strekking langs een meetplankje afgelezen. Nestcontroles vonden in de avonduren plaats, zodat de kans op verstoring bij het brengen van voedsel door de ouders het kleinst was en de minste hinder werd ondervonden van recreatieactiviteiten. Tijdens de nestcontroles werden de dag, het tijdstip, het gedrag van de ouders en het jong en de aanwezigheid van een krop bij het jong genoteerd naast de gebruikelijke maten en gewichten (zie tabel 1).

Tijdens de laatste fase van het nestjong zijn geen nestcontroles meer uitgevoerd om vroegtijdig uitvliegen te voorkomen.

Resultaten

Op 9 juli werd het nest van de Kleine Karekiet ontdekt met daarin twee eieren van de Kleine Karekiet en één koekoeksei. Het ei van de Koekoek was anderhalf keer groter dan het ei van de Kleine Karekiet. De kleur van het ei kwam niet overeen met die van de

Dag	Tijdstip	Vleugel	Gewicht	Bijzonderheden
09/07	19.05	-	-	pleegouders aanwezig
13/07	19.15	-	-	pleegouders aanwezig
19/07	19.19	18	-	jong 1 dag oud, pleegouders aanwezig
28/07	19.35	68	60	krop half vol, pleegouders aanwezig
30/07	19.20	83	80	krop half vol, pleegouders aanwezig
11/08	20.30	-	-	nest leeg, uitgevlogen

Tabel 1. Maten (in mm) en gewichten (in grammen) van een jonge Koekoek

eieren van de Kleine Karekiet. De eieren van de Kleine Karekiet waren groenachtig wit, onregelmatig donkergrijsgroen gevlekt. Het ei van de Koekoek blauwachtig groen, gelijkmatig met roodbruine vlekken bedekt.

Tijdens de tweede nestcontrole op 13 juli was het koekoeksei nog niet uitgekomen, de eieren waren warm. Op 19 juli lag het koekoeksjong van circa een dag oud, kaal en met de ogen gesloten in het nest. De twee eieren van de Kleine Karekiet lagen kapot onder het nest. Bij nadering van het nest pende het jong, bedelend om voedsel, gelijk zijn bek, die aan de binnenzijde opvallend diep oranje was met gele randen. De vleugellengte van het jong was 18 mm. Uitgaand van een broedduur van twaalf dagen, moet het ei op 7 juli zijn gelegd. Na negen dagen, op 28 juli waren de slagpennen van het jong half volgroeid en zat het half hangend over het nest van de Kleine Karekiet (zie foto). Er werd een vleugellengte van 68 mm en een gewicht van 60 gram gemeten. Daarnaast werd bij het benaderen van het nest de alarmhouding vastgesteld die ook bij uilskuikens voorkomt, (het op en neer bewegen van de kop en het groter maken van de vleugels om indringers/predatoren af te schrikken).

Het jong is op 30 juli nogmaals gemeten, hierbij was de vleugellengte 83 mm en het gewicht 80 gram. Na deze datum zijn geen nestcontroles uitgevoerd om verstoring te voorkomen. Op 11 augustus was het jong uitgevlogen. Dit werd vastgesteld aan de hand van het platgeperste nest en de aanwezigheid van bloedspoelschilfers in het nest. In de nabijheid van het nest werd door beide pleegouders die nog geen meter van ons af zaten, alarm geslagen. Het koekoeksjong werd echter niet meer ontdekt.

Koekoek van 10 dagen oud. Beerta 28-07-1997 R.Dillerop

Literatuur

van den Brink H, J Furda, J van Klinken & K van Scharenburg. 1992. Vogelatlas van Groningen: een tijdsbeeld met trends vanaf 1850. Groningen. Groningen

R. Dillerop: Sappemeesterweg 26, 9536 TM Noordbroek (tel: 0598 - 453496)

M. Bakker: Torenstraat 54, 9697 PZ Winschoten (tel: 0597 - 416666)